

Літаратурная Беларусь

Выпуск №4 (116)
(красавік)

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ

Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org
novychas.by

Змест

НАВІНЫ: асноўныя падзеі грамадска-літаратурнага жыцця Беларусі. с. 2
ПАМЯЦЬ: «Падарожжа да Міхаіла СТРАЛЬЦОВА» Анатоля ВЯРЦІНСКАГА..... с. 3
ЗАПІСЫ: дзённікавыя нататкі Анатоля КУДРАУЦА..... с. 4
ПАЭЗІЯ: новыя вершы Алены ІГНАЦЮК і згадка Сяргея ПАНІЗЬНІКА пра Веру ВЯРБУ..... с. 5
ЧЫТАЛЬНЯ: эсэ Франца СІУКО «Я пешкі, мама» і апавед «Дарунак» Міколы БУСЛА..... с. 6–7
ПАЭЗІЯ: вершаванае «Прычасце» Васіля ЗУЁНКА..... с. 8
ЧАРНОБЫЛЬ: урывак з дакументальнага рамана Валера САНЬКО..... с. 9
АСОБА: Ала ПЕТРУШКЕВІЧ пра новае юбілейнае выданне Аляксея ПЯТКЕВІЧА..... с. 10
ДЗЕЦЯМ: паэтычны падарунак Уладзіміра СІУЧЫКАВА і Алеся ЕМЯЛЬЯНАВА..... с. 11
СПАДЧЫНА: старонкі з апошняй прыжыццёвай кнігі эсэістыкі апошняга Народнага паэта Беларусі Ніла ГІЛЕВІЧА..... с. 12

У вянок памяці Ніла Гілевіча

Брату Нілу Сымонавічу

Заміж тосту ў застоллі
30 верасня 2011 г.

Мікола ГІЛЬ

Ёсць боскае, па ўсім, наканаванне,
Што тая ж падгаенская зямля
Купалы праз паўвека апасля
Тваё ўздавала дараванне.

І талентам крынічным надзяліла,
Ды — лёсам горкім, здрадзівым, што жах!
Ты быццам паўтарыў Купалы шлях, —
І ява, й прышласць — белы свет нямілы!

А выдавала колісь, мілы Божа!
Народ і край — жыве, адно — прывяў,
І песню ім абодвум ты спяваў
Нястомна і натхнёна, шчыра, гожа!

Усім, чым мог, што меў і чым валодаў,
Біў у адно, нібы каменячос:
Каб мовы нашай і краіны лёс
Быў часасны, як у іншых ёсць народаў.

Любоў прасветлая і боль пякельны
За мову родную і родны люд —
Да гэткай галеры ты прыкут
З юнацтва і па сёння непадзельна.

І, як Купала, шчыраваў з размахам,
Не штур араў, а краю ўвесь абшар,
Шырокі твой і вольны творчы дар —
Ён семярых, як кажуць, пабівахам.

І працы плён — на семярых тых годны,
Абсяг шырокі культ-грамадскіх дзей,
Пашана і любоў сярод людзей, —
Як і Купала, хрышчаны Народным!

Раджае талент геніяў і — праца,
Ды тытанічная, а не ад часу час.
Быў пад сядлом заўсёды твой Пегас, —
Прад Усявышнім ёсць чым апраўдацца!

Быў шчасця міг, як Беларусь паўстала
У дзевяностых, на савецкім тле,
Між цемры міг у сонечным святле, —
Як у дваццатых помных для Купалы.

Прарок, Дзяржаватворца, а — зламалі,
Паверыў: пабялее Сатана...
А ты? Ты прадчуваў бяду да дна,
Змагаўся і... з усіх бакоў абклалі...

Таго, што ранш было, няма нічога,
Народ маўчыць, як і заўжды, здавён,
Ды ўсё ж аднойчы возьме кнігі ён
Твайго і нашага Письма Святога!

Пакуль жа наша Беларусь распнута,
Між распаччу й надзеяй ты жывеш
І на Галгофу крыж свой валачэш, —
Як з ім ішоў Сын Божы на пакуты.

І пад увагу беручы ўсё гэта,
Не буду я казаць банальны тост, —
Заміж яго згадаю лепш наўпрост
Страфу другога слаўнага паэта:

«Свой сум прад непазбежнасцю агорай
І браму за сабою прычыні;
Забудзь, што быў калісьці на кані, —
Ступай паціху басанож па зорах...».

Тры кіты

На развітанне з Нілам Гілевічам

Анатоль ЗЭКАЎ

Барадулін, Бураўкін, Гілевіч...
Адыход іх сцінае жальбой.
Пакрысе, Беларусь, сірацееш.
Ды і мы сірацеем з табой.

Хоць і кажуць: няма незаменных, —
толькі вось ці замяніць хто іх, —
тых, хто нас узнімаў з вачэй,
словам родным чаруючы слых,

хто не ладзіў з уладай хаўрусу,
мог у вочы ёй праўду сказаць,
каб сябе мог адчуць беларусам
кожны з нас, хто хацеў адчуваць,

каб без мовы мы не анямелі
і не сталі глухімі зусім.
Барадулін, Бураўкін, Гілевіч —
тры кіты, на якіх і стаім.

29 сакавіка 2016 года

Паэт купалаўскага гарту

Светлай памяці Ніла Гілевіча

Васіль ЖУКОВІЧ

Спачыў пясняр, не скажа больш
Слоў пранікнёных, палымяных,
За нашу Бацькаўшчыну боль
Больш не вярэдзіць сэрца рану.

Ён, дум высокіх валадар,
Праішоў сваю дарогу годна,
А больш за ўсё жадаў змагар,
Каб Беларусь жыла свабодна.

За мову і за родны сцяг
Змагацца ўсёй істотай мусіў,
Праз цёрні церабіў ён шлях
Да незалежнай Беларусі.

Герой, над кім не ўладны час,
Любові нашай вечнай варты.
Быў, ёсць і будзе ён у нас,
Паэт купалаўскага гарту.

Рэквіем

Вечнае святло няхай свеціць
Нілу Сымонавічу Гілевічу на векі!

Янусь МАЛЕЦ

Ідзе, ідзе, ідзе самотны дождж...
І дзе, і дзе тут дзень, і дзе тут ноч?
Стаміўся ён, прылёг паспаць,
І ўжо не змог ніяк устаць.

Яго дарога доўга была,
І шчыраваў паэт, нібы пчала,
Ды час прыйшоў, ісці не змог, —
Бярэ навечна мудры Бог.

Чакаюць там ужо яго сябры,
Самотна вельмі родным угары...
І шлях на Неба раптам лёг —
Не будзе больш зямных дарог!

Ідзе, ідзе, ідзе самотны дождж...
І дзе, і дзе тут дзень, і дзе тут ноч?
Нічога болей не відаць!
І болю болей не чуваць...

Да галінак вясны Ніла Гілевіча

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Ніл Сымонавіч! Я ўкленчу
перад Марай — той зямлёй,
дзе жылі б адной сям'ёй.
Згадалі Вы: край наш — з енчу:
браць бы поручню-парэнчу,
мы ж махалі аглаблэй.

— Раць збіраць! — не ўсе крычалі.
— У паход! — не ўсе гулі...
І нас бэсцілі, знішчалі.
...Даастатку не змялі
з нашай роднае зямлі.

Так! Мы будзем, будзем. Будзем!
Толькі ж цені крывічоў
не дадуць сваіх мячоў.
На рушэнне ці палюддзе
знойдзем новых трубачоў.

Ніл Сымонавіч! На голле
прывілі Вы вочкі слоў.
Давялі Вы да галоў:
спее сведамая Воля —
весняй нацыў улоў.

Светлай памяці Народнага паэта Ніла Гілевіча

Мікола ЗГУБАРЭВІЧ

Праславіў наш лагойскі край
Ён годна, як ніхто ніколі.
«Жыві ж у сэрцах і бывай!» —
Славянскі свет смуткуе з болем.

Ён стаўся ў вечнасці Паэт,
Для нас жа будзе вечна родны,
Стварыў душы сваёй санет
Прыстойнай і высакароднай.

І здолеў столькі нам сказаць,
Ды так, што сэрца скалынецца,
Што можна плакаць і спяваць,
Бо дух Радзімы пульсам б'ецца.

Як маці, мову бараніў
Аддана й непадкупна-шчыра,
Зямлю сваю ён так любіў,
Нібыта вераснёвы вырай.

Ён талент нам спаўна аддаў,
Святой лічыў сваю Айчыну,
Апошнім ён народным стаў,
Сапраўдным Беларусі сынам.

Забірае бог паэтаў

Алесь ЛІПАЙ

Забірае Бог паэтаў год ад году.
Забірае і бязродных, і Народных.
Ды а як іначай? Гэтакі народ
мова продкаў сталася няроднай.

Ён не разумее болей вершаў.
Ён не памятае словы гімнаў.
І крывіцкі старадаўні верхнік
ў душах людю гэтага заінуў.

Гонар, і каханне, і свабода
перасталі адгукацца ў сэрцах.
Забірае Бог паэтаў у народа,
як ратуюць абразы ад іншаверцаў.

Ніл. Генадзь. Рыгор. Сяргей. Уладзя.
Ян, Якуб, Максім, Аркадзь, Кандраце,
Вы служылі людзям, а не ўладзе.
Тэрмін службы скончыўся, прабачце.

...Ну, пара.
Па вечных цёмных водах
Сам вяслуючы ў адзенні зрэбным,
забірае Бог паэтаў у народа.
Бо яны Яму яшчэ патрэбны.

AdМетная котка

Уладзімір СІУЧЫКАЎ

Бяспеку,
што завецца пыласмокам,
Адсочвай пільна —
вухам,
вусам,
вокам.
Рутунак ад яе ці не адзіны —
Караскаца на штору
ці гардзіну.

Сабака —
твой спрадвечны,
злосны вораг.
Успыхвае нянавісьць, быццам порах,
Як суне нос нахабны ў тваю місу —
Збягай...
або яму падрапей пысу!

Зусім бяда —
дзіцёнак чалавечы,
Хавайся нават у ЭСВэццы-печы:
То тузане за хвост,
то ў абдыманцах
Зацісне так,
што выжыць мала шанцаў!

І не каштуйце —
Смак драгоў агідны!
Пачвара,
Што завуць электратакам,
Не лечыць ад кашэчае ангіны
І можа стацца непрыйемным шокам.

Патрэбна хітрым быць
І асцярожным:
Калі схавацца за сістэмным блокам,
Дык вырубіць кампутар лёгка можна
Ударам лапы...
нібыта няўрокам.

Не любім пакідаць стары і звыклы
Свой дом і свой участак паляўнічы,
Дзе ў кожны кут і закуток праніклі,
Дзе ўсё здаецца мілым, маляўнічым.

Рэформам, пераменам мы не верым,
Хвастамі галасуем за стабільнасць...
Ды звозяць нас на новыя кватэры
«На ішчасце» тэпаць па падлозе пыльнай.

Галоўны твой супернік —
Ёлка на Каляды,
Бо ёю захапляюцца,
Ёй надзвычай рады.
Дык проста неабходна
Яе атакаваць
І тыдня не павінна
Красуня прастаяць!

Чалавек без працуханкаў
Корм даваць павінен
Зранку,
Свежанькай вады ўліваць, —
Толькі потым душ прымаць,
Каву ў джэзве гатаваць
І развітвацца пры ганку.

«Корм сухі пажыўны ў поўнай меры...»? —
Этыкеткам не давайце веры!
Знайце,
што ў мышынай шкурцы шэрай
Больш патрэбнай нам
карыснай серы!

Так
Хораша кармушку і паілку
Знайсьці ў куце на кухні
без памылкі,
Ды селядцовы хвост

Падыйдуць добра:
шарык тэнісны,
бразготка
Ці зайчык сонечны,
хвост брата, мамы-коткі.
Найлепей — корак ад бутэлькі...
з валер'янкай.

Ёсць многа до-
брых месцаў
для муркот-
ных сноў —
Запамінайце,
каб не паўта-
раць ізноў:
На падваконні
(сонца хораша
сагрэе),
Пад лямпаю
настоўнай
І пад батарэяй,
У рукамыніку
І на клавіятуры,
А за пляскатым
маніторам
Спаць культурна.
У прычыненай
шэфлядзе,
Што ў стале пісьмовым,
Найлепш на важных
дакументах,

Безумоўна.
Спанне салодкае
Не падлягае штрафу
Ў старой кардоннай скрыні,
На паліцы ў шафе,
У гаспадарчай сумцы,
На праходзе ў залу
(Скачыце на лядоўню
У выпадку скандалу!).
Уладкавацца
Не патрэбна шмат прычынаў
У цэнтрыфузе
Новай пральнае машыны,
А з раніцы
Залегчы хораша яшчэ
І падрамаць
У белай печцы-СВЧ.

P.S. Пацьвердзіць гэта
крытык Ціхан Чэ))

Малюнак Алены Карповіч

куды смачней,
Калі грызеш яго...
на мяккім дыване!

Як раптам возьме на ваніты,
На крэсла ці дыван скачы ты!
Пасля таго,
як званітуеш,
Палёжку з гонарам адчуеш.

Ты кацяня?
Гуляйся з цацкамі ад ранку!

Калі вывучаць гэта гарызантальна —
Кардонныя скрыні, і шторы, і пuffy,
І бацькаў пляцак, і матуліны туплі,
Драты сецявыя, шэфляды і крэслы —
Паўсюдна я маю свае інтарэсы,
Бо ў свеце яшчэ столькі
рэчаў займальных,
Калі паглядзець на іх гарызантальна.

Гарэза

Цык-цык-цык
Цык-цык-цык —
Неўгамонны мой язык,
Яму мала месца ў роце —
Лезе аж на падбароддзе!

А з чаго бяда такая? —
Бо зубоў пакуль не маю.
А вось зубікі палезуць —
Супакоіцца гарэза!

Мячык

Цмыг ды цмыг, і скок-паскок —
Долу і ўгару, і ўбок
Гоцкае свавольнік-мячык,
Не капрызіць і не плача,
А шпарчэй наперад скача.
Нават і на паўхвіліны
Ён не ведае супыну.
Мячык, мячык, пачакай!
Навучы мяне скакаць.

Пыласос

Я не сівер, не буран,
Не віхура, не ўраган.

Хоць часамі я і व्यю, —
Не жахайцеся, малыя;
Не вішчыце, не пішчыце
І ратунку не крычыце
Вы не жартам, не ўсур'ез,
Я — звычайны пыласос!

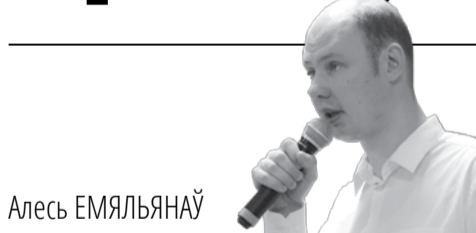
Вугрыніяда

З Нарочча ў Саргасава мора
Вугры кіраваліся спора,
Ды толькі на горкае гора
Дамоў не вярнуліся з мора.
Мяркую, вар'яцкі акрутны
Прыбраў іх Бермудскі трохкутнік,
Праз некалькі год вуграняты
Прыплылі нарэшыце дахаты.
І ў Нарачы гэтых вугроў
Цяпер будзь здароў!

Калыханка (яшчэ адна)

Баю-баю-баю-бай —
Сон, малюська, сустракай.
Прыйдзе ён прыгожы, моцны
І паглядзіць па галоўцы.
Не гараць ужо агні,
Спяць усе, і ты засні.
Спяць бацькі і мышка ў клетцы,
Кніжачкі ў бібліятэцы,
І, атуленыя сном,
Дрэмлуюць дрэўцы пад вакном.
Котак, мятлікаў і птушак
Ветрык лёгенькі загушкаў,
А малятам аж да ранку
Ён спявае калыханку:
«Баю-баю-баю-бай,
Маё ішчасце, засынай...»

Прыпаўзкам

Алесь ЕМЯЛЯНАЎ

Цёплых сноў, дачушка,
Баю-бай!

Ківач

У правы бок, у левы бок —
Туды ківок, сюды ківок.
За крокам крок, за крокам крок —
Усё жыццё хаджу без ног,
І з месца не сыйсці, хоць плач,
Бо я не чалавек — ківач.

3 дожджыкам дружныя

За вакном імга і слота,
На павекі цісне сон,
Але ж мы абуюем боты,
Возьмем жоўты парасон,
І па лужах, відавочна,
Мы з прыскокам пабяжым —
Паплюскочам, патапочам,
Пагарэзім, пакрычым.

Ратуця!

Пшыць-пшыць-пшыць-
пшыць-пшыць-пшыць-пшыць —
чайнік чмыккае, шпыць:
— Адлучайце газ хутчэй,
Польмя жывот пячэ.

Прыпаўзкам

Навокал усё так бясконца займальна,

Дачушка

Васіліне

Кожная хвіля цяпер
удвая карацейшая,
і месца ў кватэры
быццам паменела,
але ж на прастору і час
сталі мы багацейшымі,
бо ты з намі,
дачушка.

Калыханка

Ручку пад вушка,
Вочкі заплюшчы,
І пакрысе засынай,
Любая дачушка,
Лапатушка, ішчабатушка,
Баю-бай.

На калысцы-чоўне
Міма зор і поўні
Мы плывем за небакрай.
Хмары як падушкі,

